

İSPANYA'DA BATASUNA PARTİSİ'NİN YASAKLANMASI

Yrd. Doç. Dr. Yüksel METİN^(*)
Veysel DİNLER^(**)

ÖZET:

Siyasi partilerin yasaklanması, Türkiye'de güncelliğini sürekli koruyan bir konu olmasına karşın, diğer ülkelerde bu konu ya hiç gündeme gelmemekte veyahut belirli dönemlerde gündeme gelmektedir. İspanya'da Batasuna Partisi'nin yasaklanması, Bask bölgesi için ayrılıkçı mücadele veren terör örgütü ETA ile organik bir bağının bulunduğu ve ETA ile ortak bir strateji izlediği gerekçesine dayanmaktadır. Yasaklama kararı, demokrasilerde sistem karşıtı partilerin ne zaman, nasıl ve hangi şartlar altında yasaklanabileceği sorusunu yeniden gündeme getirmiştir. İspanya'da terörle mücadele ve parti yasağı ile ilgili yaşanan gelişmeler, birçok bakımdan öğretici niteliktedir.

 Anahtar Kelimeler: Parti yasağı, terörle mücadele, Batasuna Partisi, İspanya mahkemelerinin içtihatları

I- Giriş

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın 14 Mart 2008 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi hakkında "laikliğe aykırı eylemlere odak olma" iddiasıyla Anayasa'nın 69/6. fıkrasına istinaden açtığı kapatma davası, oldukça yoğun olan ülke gündeminde, diğer bütün konuları geride bırakarak bir numaralı gündem maddesi haline gelmiştir. Açılan kapatma davası, ülkemiz bakımından güncelliğini sürekli koruyan siyasi partilerin yasaklanması rejiminin yeniden yoğun ve hararetli şekilde tartışılmasına yol açmıştır. Kapatma davası ile ilgili değerlendirmelerde ve yapılan tartışmalarda üzerinde durulan konulardan biri de, partilerin kapatılması ile ilgili Avrupa'daki uygulamalardır. Ancak, hemen belirtmek gerekir ki, son 50 yıl içinde Avrupa'da sadece üç parti kapatılmıştır. Bunlardan ikisi, 1950'lerde Almanya'da totaliter nitelikte olmaları gerekçesiyle kapatılmıştır. Diğeri ise, terör örgütüyle organik bağlantısı olduğu için kapatılan İspanya'daki Batasuna Parti-

37

^(*) Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

^(**) Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

si'dir. Ülkemizdeki tartışmalarda sık sık bu örneklere gönderme yapılmakta ve Avrupa'da da partilerin kapatıldığından söz edilmektedir. Hiç kuşku yok ki, hukukun bütün alanlarında olduğu gibi, siyasi partiler hukuku alanında da karşılaştırmalı hukukun verilerinden yararlanmak gerekir. Ancak, karşılaştırma yaparken incelenen örneklerin iyi analiz edilmesi gerekir. Aksi halde yanlış sonuçlara ulaşılabilir.

Bu makale, İspanya'da Batasuna Partisi'nin yasaklanmasını ana hatlarıyla ortaya koymayı amaçlamaktadır. Türkiye'deki tartışmalarda Batasuna Partisi'nin kapatılmasına çokça atıf yapılması, böyle bir çalışmanın gerekliliğini de ortaya koymaktadır. İspanya örneğinin ortaya konulması, bir anlamda Türkiye'deki siyasi parti kapatma konusuna ışık tutabilecektir.

II- Parti Yasağına İlişkin Anayasal ve Yasal Düzenlemelere Genel Bakış

A- Anayasal Düzenleme

1978 tarihli İspanya Anayasası'nın 6. maddesi siyasi partilere kurumsal bir güvence getirmektedir. Bu maddeye göre¹; "*Siyasal partiler, siyasi çoğulculuğun ifadesi olup halkın siyasi iradesinin oluşumuna ve bunun açıklanmasına katılırlar. Partiler, siyasi katılımın temel araçlarıdır. Siyasal partilerin kurulmaları ve faaliyetleri, anayasa ve yasa çerçevesinde serbesttir. İç düzenleri ve çalışmaları demokratik esaslara uygun olmak zorundadır.*"

Siyasal partilere ilişkin bu hüküm, İspanya Anayasası'nın devletin temel yapısını belirleyen bölümünde yer almaktadır. Sistemik açıdan bakıldığında ilk bakışta maddenin bireysel hak sağlamadığı izlenimi uyansa da, öğreti ve uygulama, söz konusu hükmü, Anayasa'nın diğer maddeleriyle, özellikle dernek özgürlüğü (m. 22) ve vatandaşların kamu işlerine katılma hakkı (m. 23) ile bir arada değerlendirmiş ve böylelikle de temel hak boyutunu da vurgulamıştır.²

İspanya Anayasası'nda, 6. madde dışında siyasi partilerle ilgili herhangi bir hüküm yoktur. İspanya Anayasası, mücadeleci demokrasi anlayışını benimsemiş³ olmasına rağmen, parti yasağına ilişkin bir hüküm içermemektedir. Parti yasağına ilişkin düzenlemeler Siyasi Partiler Kanunu'nda yer almaktadır.

B- Yasal Düzenleme

Siyasal partilere ilişkin özel bir yasa çıkartan ülkelerin oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. İspanya, 1978 tarihinde kabul ettiği Siyasi

¹ İspanya Anayasası'nın Almanca çevirisine [<http://www.verfassungen.de/es/verf78-index.htm>] adresinden, İngilizce çevirisine ise, [http://www.servat.unibe.ch/law/icl/sp00000_.html] adresinden ulaşılabilir.

² Sağlam, Fazıl; *Siyasal Partiler Hukukunun Güncel Sorunları*, Beta Yayınları, İstanbul 1999, s. 19.

³ Sağlam, s. 58.

Partiler Yasası ile özel bir partiler yasasına sahip az sayıdaki ülkeler arasındaki yerini almıştır. Siyasi partilere ilişkin konuların ayrı bir yasa da sistematik bir bütünlük içinde düzenlenmesini gerektiren nedenler, ülkeden ülkeye değişmektedir. İspanya açısından bakıldığında temel etken, ülkenin diktatörlük ve tek parti döneminden demokrasiye geçiş sürecinde partilerin bu sürece uygun kuruluş, iç düzen ve etkinliklerini sağlayacak düzenlemelere ihtiyaç duyulmuş olmasıdır.⁴

Siyasi Partiler Yasası'ndaki parti yasağına ilişkin düzenlemelerde 2002 yılında önemli değişiklikler yapılmıştır. Dolayısıyla eski ve yeni durum olmak üzere iki ayrı dönemden bahsetmek mümkündür.

2002 değişiklikleri öncesinde parti yasağına ilişkin düzenlemeler Partiler Yasası'nın 5. maddesinde yer almaktaydı. Bu maddeye göre, bir partinin yasaklanması ya da faaliyetlerinin durdurulması Mahkeme kararı ile ve ancak İspanya Ceza Yasası tarafından illegal örgüt olarak tanımlanmış bir durumun ortaya çıkması ya da partinin, örgütü veyahut etkinliği ile antidemokratik bir tutum ve davranış içinde olması hallerinde mümkündür. Ayrıca, gizli ve paramiliter dernekleri yasaklayan Anayasa'nın 22/5. maddesi, siyasi partiler için de geçerlidir.

Partilerin demokrasiye uyma yükümlülüğü, henüz ilk dönemde ceza yaptırımına bağlanmamıştır. Bu duruma göre, uygulamada yalnızca "illegal örgüt" niteliği, parti yasağı bakımından önem taşımakta idi. Ancak, yasaya aykırılık unsuru konusunda belirsizlik ve yetersizlikler bulunmaktaydı. İspanya Anayasa Mahkemesi'nin bu konudaki içtihadına göre, Anayasa'nın 6. maddesi, her siyasal partinin yasal olduğuna ilişkin bir karine içerir, bu karine Partiler Yasası geniş yorumlanarak aşılabilir.⁵

Siyasi partilerle ilgili temel hükümler Siyasi Partiler Yasası'nda yer almaktadır. Bununla birlikte Seçim Kanunu, Ceza Kanunu ve Anayasa Mahkemesi'nin kuruluş ve yetkilerini düzenleyen kanunda siyasi partilerle ilgili dağınık hükümler bulunmaktadır. Ancak bu hukuki düzenlemelerin hiçbirinde Batasuna Partisi ile birlikte ortaya çıkan sorunun çözümüne ilişkin bir hüküm bulunmamaktaydı.⁶

İspanya kamuoyunda "Lex Batasuna" olarak adlandırılan ve esas itibarıyla parti yasağı ile ilgili yeni hükümler getiren değişiklik aşağıda ele alınacaktır.

III- Bask Bölgesi Sorunu

Basklılar, dünyanın en farklı milletlerinden biridir ve kültürleri binlerce yıldan beri ayaktadır. Diğer dillerden oldukça farklı olan Basklıların konuş-

⁴ Sağlam, s. 37.

⁵ Sağlam, s. 59.

⁶ Turano, Leslie; "Spain: Banning political parties as a response to Basque terrorism", International Journal of Constitutional Law, Volume 1, Number 4, 2003, s. 732.

tuğu Euskera dili, Avrupa'da konuşulan en eski dillerden biridir. Basklılar, kimliklerini ve kültürlerini koruma mücadelesini sürdürmektedir. Kültürlerini korumanın birçok barışçıl yolu olmasına karşın, ETA ve bununla bağlantılı gruplar, bağımsızlık için teröre ve şiddete başvurmaktadır. Bu da İspanyol Hükümeti'nin karşısına, ifade özgürlüğünü korurken aynı zamanda barış ve düzeni de nasıl sağlayacağı konusunda bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bask Bölgesi'nin statüsü ve konumu, İspanya'da hukukun ve siyasetin en çetrefilli konularından birini oluşturmaktadır.

İspanya'nın 1975 yılında demokrasiye geçişiyle birlikte Bask Bölgesi'ne özerklik tanınmıştır. Hatta Avrupa'da böyle bir özerkliğe sahip başka bölgeler bulunmamaktadır. Bu doğrultuda Bask Bölgesi'ne kendi polis gücünü, okullarını, sosyal refah sistemini kontrol etme imkânı tanınmış, vergi ve diğer gelirler özerk yönetime bırakılmıştır. Tanınan özerkliğe rağmen ETA saldırıları durdurulamamış ve 1968 yılından bu yana 800'den fazla kişi hayatını kaybetmiştir. Batasuna Partisi, yasaklanıncaya kadar ayrılıkçı bir politika izlemeye devam etmiştir. Parti, İspanya Anayasası'nı ve Bask bölgesinin özerk statüsünü tanımamaktadır. Bununla birlikte Parti, ETA'nın siyasi kanadı olduğunu ve doğrudan bağlantısını sürekli olarak reddetmiştir.⁷

İspanya Başbakanı Jose Maria Aznar, İspanya'daki terörizme karşı ABD'deki 11 Eylül Saldırıları'nı bir avantaj olarak kullanmıştır. Avrupa Birliği, ETA'yı terörist ilan ederek, üye ülkelerde ETA'nın malvarlığının dondurulması ve üyelerinin yakalanması yönünde karar almıştır. İspanya Hükümeti'nin çok uzun çalışmaları ve ikna çabaları sonunda alınan bu karar, İspanyol Hükümeti tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. İspanya'nın Ocak 2002'de başlayan AB dönem başkanlığı sırasında terör konusu öncelikli konu olarak ele alınmış ve dönem başkanlığı anti-terör kararlarının alınmasında etkili olmuştur.

IV- Batasuna Partisi

Batasuna Partisi, Nisan 1978'de Herri Batasuna (Halkın Birliği) adıyla kurulmuştur. Aynı yılın Aralık ayında kabul edilen İspanya Anayasası'na ilişkin referandumda "hayır" oyu veren Euskadiko Ezkerra (EE-Sosyalist Bask Ülkesi) tabanından gelen milliyetçi-sol bir siyasi koalisyonun parçası olarak teşekkül etmiştir. Parti, kuruluşundan itibaren kendisini milliyetçi-sol bir halk hareketi olarak görmüş, Bask halkının kendi kaderini belirlemeye hakkı olduğu yönünde bir propaganda yürütmüş ve İspanya'daki ve Fransa'daki Bask bölgelerinin, resmi dili Euskera olan bağımsız ve sosyalist bir devlette birleşmelerini talep etmiştir. Batasuna Partisi Mart 1979 yılında yapılan ilk genel seçimlerde 170,000 civarında (Bask Bölgesinin yaklaşık %13'ü) oy almıştır.

⁷ Bask sorunu hakkında geniş bilgi için bkz. Wittelsbürger, Helmut/Klein, Daniel; "Das Baskenproblem: Achillesferse der Einheit Spaniens", KAS-Auslandsinformationen, 2/99, s. 42-52; Wittelsbürger, Helmut; "Spaniens Problem mit dem Baskenland", KAS-Auslandsinformationen, 6/01, s. 4-21.

Batasuna Partisi'nin, uzun bir süreden beri terör örgütü ETA (Euzkadi Ta Askatasuna-Bask Bölgesi ve Özgürlük) ile yakın ilişki içinde olduğu konusunda kuşku duyanlar yok denecek kadar azdır. Batasuna Partisi, zaman içerisinde aşırı milliyetçi bir çizgide kalmak suretiyle birçok defa strateji ve isim değişikliğine gitmiştir. Bununla birlikte temel noktalarda, özellikle de ETA'nın şiddete başvurmasının, parti yönetimi tarafından onaylanmasında bir değişiklik söz konusu değildir. 1998 yılında Parti ismini Euskal Herriarrok [(EH), (Biz, Basklılar)] olarak değiştirmiş ve esaslı bir politika değişikliği vaadinde bulunmuştur. Ancak, ılımlı milliyetçi bir parti olan Partido Nacionalista Vasco [(PNV), (Milliyetçi Bask Partisi)] ile yakınlaşma çok uzun sürmemiş, 2001 yılının Yaz'ında tekrar Batasuna ismini almış ve yeniden katı bir stratejiye yönelmiştir.⁸

V- Sürpriz Gelişme

26 Ağustos 2002 tarihinde İspanyol parlamenterler, radikal Bask partisi Batasuna'nın yasaklanması için gerekli prosedürün başlatılmasını kararlaştırmışlardır. Ancak yargı, terörle mücadelede daha hızlı davranmıştır. Önerenin görüşülmesinden kısa süre önce soruşturma yargıçısı Baltasar Garzón, Ceza Yasası hükümlerine birçok defa aykırı davranmaktan dolayı Batasuna Partisi'nin bütün faaliyetlerinin durdurulmasına karar vermiştir. Garzón, Batasuna Partisi'nin yalnızca ideolojik olarak ETA'ya yakınlığını değil; aynı zamanda Parti'nin gerçekte terör örgütünün bir parçası olduğunu ispatlamak amacıyla Parti hakkında dört yıl süresince delil toplamıştır. Soruşturma yargıcının bu sürpriz çıkışına farklı tepkiler gelmiştir. Bu gelişme, Başbakan José María Aznar'ın lideri olduğu iktidardaki Halk Partisi (Partido Popular-PP) tarafından "İspanya hukuk devletinin güçlenmesi" ve yargı ile siyasi iktidar arasında iyi bir işbirliği olarak değerlendirilmiştir. Buna karşılık Basklılar ve Katalanlar, Garzón'u, Aznar'ın "merkezileşme hayali"ne yardımcı olmakla suçlamışlardır. Ayrıca Milliyetçi Bask Partisi'nin (PNV) iktidarda olduğu Bask bölgesi hükümeti, parti faaliyetlerinin durdurulmasının, Bask bölgesinde "olağanüstü hal" ilan edilmesi anlamına geldiğini söyleyerek gelişmelerden endişe duyduğunu açıklamıştır. Nitekim kısa süre sonra polis, sınırlı düzeyde kalsa da, kuvvet kullanarak Batasuna Partisi'nin merkezini boşaltmış ve propaganda malzemelerine el koymuştur.⁹

VI- Lex Batasuna (Siyasi Partiler Yasası'nda Yapılan Değişiklikler)

Siyasi Partiler Kanunu (Ley Orgánica de Partidos Políticos-LOPP), Bask bölgesinin bağımsızlığı için uğraşan terör örgütü ETA ile aynı siyasal amacı taşıyan Batasuna Partisi'nden kaynaklanan sorunu çözmek üzere yeni-

⁸ Helmerich, Antje; "Spanien, das Baskenland und das Verbot von Batasuna", matices, Ausgabe 35, Herbst 2002 (http://www.matices.de/35/eta_verbot/).

⁹ Helmerich, Antje; "Spanien, das Baskenland und das Verbot von Batasuna", matices, Ausgabe 35, Herbst 2002 (http://www.matices.de/35/eta_verbot/).

den düzenlenmiştir.¹⁰ Partiler Yasası'nın ilk şeklinde teröre ve şiddete yakın duran partilerin yasaklanması açıkça öngörülmemekteydi. Hükümet tarafından 25 Mart 2002'de Parlamento'ya verilen yasa tasarısında, bu yasal boşlukları doldurmayı hedefleyen öneriler yer almaktadır. Tasarıda, siyasi partiler anayasal organlar olmamakla birlikte, anayasanın yapılanmasında ve işleminde çok önemli rol oynayan özel kuruluşlar olarak tanımlanmıştır. Tasarı ile iki temel amaç hedeflenmiştir: Birincisi örgütlenme özgürlüğünden faydalanan örgütlenmelerin demokratik değerleri benimsemesi gerektiğini açıkça ortaya koymak; ikincisi ise, partileri dolaylı da olsa, ırkçılığı, şiddeti ve terör örgütlerini destekleyerek vatandaşların haklarını çiğnemekten alıkoymaktır. Hâlihazırda Ceza Kanunu'nda suç işlemek amacıyla oluşturulmuş örgütlerin kapatılmasına ilişkin madde bulunmakla birlikte; yeni düzenleme ile bu maddenin Siyasi Partiler Kanunu'na alınması ve bu tür örgütlerin kapatılması amaçlanmıştır.¹¹

Değişiklik yapan kanun, Anayasa'nın 6. maddesindeki serbestçe kurulma ve devletin partiler üzerinde asgari düzeyde etkide bulunma ilkesini korumakla birlikte; buna ek olarak suç işlemek ve desteklemek amacıyla parti kurulamayacağını belirtmektedir. Ayrıca yasaklanmış bir partinin adı ile aynı olan veya onu herhangi bir şekilde anımsatacak bir isimle parti kurulmasının önüne geçilmektedir.¹²

Partiler Yasası'nın 5. maddesinde yapılan değişiklik ile, mevcut ceza yasasındaki suça karışan derneklerin savcının talebinden itibaren yasadışı sayılması hükmü, partiler bakımından da geçerli hale getirilmiş ve böylece partilerin yasaya aykırı örgüt haline gelmesi ile ilgili belirsizlik ortadan kaldırılmıştır. Partiler Yasası'nın 9. maddesinde yapılan değişiklik ile de, partileri yasadışı hale getiren eylemler sıralanmaktadır. Madde hükmünde partilerin demokratik değerlere ve insan haklarına saygı duymak zorunda oldukları açıkça vurgulanmıştır. Partilerin yasadışı sayılacakları durumları üç ana grupta toparlamak mümkündür:¹³

a) *İdeoloji, din, inanç, milliyet, ırk, cinsiyet veya cinsel tercihleri dolayısıyla; insanların canına, onuruna yapılan saldırıları veya her türlü eziyeti, temel hakların çiğnenmesini veya dışlamayı desteklemek, haklı bulmak ya da mazur görmek.*

b) *Siyasi hedeflere ulaşmak veya siyasi çoğulculuğu ortadan kaldırmayı sağlamak amacıyla, şiddeti körüklemek veya mazur görmek.*

c) *Anayasal düzeni yıkmayı amaçlayan terör örgütlerine yardımcı olmak veya destek vermek.*

¹⁰ Turano, s. 730-731.

¹¹ Turano, s. 732.

¹² Turano, s. 732.

¹³ Turano, s. 733.

Partiler Yasası'nın 9/3. paragrafında ise, bu tür davranışların neler olduğu ayrıntılı bir şekilde sayılmaktadır. Buna göre bir siyasi partinin kapatılmasını gerektiren eylem ve durumlar şunlardır:¹⁴

1) İnsan hakları ihlallerini hiçe sayarak, terörist grupların eylemlerini meşrulaştırmak ve açıkça veya örtülü bir şekilde terör örgütlerine destek vermek.

2) Terör örgütleriyle bağlantılı olarak halkı düşmanlığa sevk etmek; halkı korkutma, sindirme veya dışlama yoluyla temel hakların kullanılmasını, ifade özgürlüğünü ve kamu yaşamına katılmalarını engellemek.

3) Parti tarafından ihraç edilenler veya disiplin işlemi uygulananlar hariç; partinin herhangi bir yönetim kademesinde veya seçim listesinde yer alıp da terör eylemlerine karışan veya terörist amaçlardan ve yöntemlerden vazgeçmeyen veya terör örgütlerine üye olan mensupların bulunması.

4) Terör örgütlerince kullanıldığı çok kolay bir şekilde anlaşılabilen her türlü sembol, slogan veya diğer temsil araçlarını resmi olarak kullanmak.

5) Terör örgütlerine veya terör örgütleriyle işbirliği içinde olanlara; seçim kanunlarının siyasi partilere sağladığı haklardan yararlandırmak.

6) Terörizmi destekleyen, teröristleri koruyan veya terör ve şiddeti kullanan örgütlerle sıkı ilişki içinde olanlarla işbirliği yapmak.

7) Terör ve şiddeti kullanan örgütlere kurumsal, idari veya ekonomik destek vermek.

8) Yardım ve yataklık etmek, eylemlerinde yer almak, saygı göstermek veya övmek suretiyle şiddete başvuran ve terörist eylemlerde bulunanlar ile işbirliği içinde olmak.

9) Terörizm ve şiddetle bağlantılı olarak halkı korku ve paniğe sürüklemek veya kamu düzenini bozan eylemlere destek vermek.

Partiler Yasası'nın 9/2. paragrafında, bir siyasi partinin yasadışı sayılmasında uygulanacak prosedür yer almaktadır. Bir siyasi partinin yasaklanması süreci, hükümet veya 50 milletvekili ya da senatörün talep etmesi halinde veya cumhuriyet savcısının harekete geçmesiyle başlamaktadır. Partiler hakkında yasaklama kararı verme yetkisi ise, Yargıtay'a aittir. Yüksek Mahkeme, yasaklanması istenen parti hakkında kararını vermeden önce, geçici tedbir olarak parti faaliyetlerinin durdurulmasına karar verebilir. Yüksek Mahkemenin yasaklama ile ilgili kararına karşı bir başka mercie itiraz mümkün değildir. Ancak bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne götürülebilir.¹⁵

¹⁴ Turano, s. 733.

¹⁵ Neue Zürcher Zeitung, "Das Verbot der ETA-Partei rückt näher: Spaniens Parteiengesetz mit Terrorismus Paragraphen", 06.06.2002, Nr. 128.

Yasa tasarısı 29 Haziran 2002 tarihinde Parlamentonun her iki kanadında büyük bir çoğunlukla kabul edilmiş ve yasalaşmıştır.¹⁶ İktidardaki Halk Partisi (PP-Partido Popular) ve en büyük muhalefet partisi olan José Luis Rodríguez Zapatero'nun lideri olduğu Partido Socialista Obrero Español [(PSOE), (İspanya Sosyalist İşçi Partisi)] yanında Katalan partisi Convergencia i Unió (CiU-Uzlaş ve Birlik) ve ayrıca iki küçük parti daha yasa değişikliğine olumlu oy vermişlerdir. Buna karşılık Milliyetçi Bask Partisi (PNV) ve komünist Izquierda Unida (IU-Birleşik Sol) hayır oyu kullanmışlardır.¹⁷

VII- Batasuna Partisi'nin Yasaklanması Sürecinin Başlatılması

4 Ağustos 2002 tarihinde tatil bölgesi Santa Pola'da meydana gelen ve iki insanın yaşamını yitirdiği bombalı eylem sonrasında, Batasuna Partisi'nin ETA'yı kınamaktan ısrarla kaçınması, bardağı taşıran son damla olmuş ve Parti'nin faaliyetlerinin durdurulmasından kısa süre sonra Parlamentoda yasaklama için oylama görüşmelerine başlanmıştır.¹⁸ Kınamama gerekçesine, 2002 yılının Haziran ayının sonunda yürürlüğe giren yeni Partiler Yasası'na 20'den fazla aykırılık gerekçesi de eklenmiştir.

İspanya Hükümeti'ne göre Batasuna Partisi, ETA'nın düzenlediği terör eylemlerinin bir parçasıdır. Batasuna, ETA'nın eylemlerini kınamadığı gibi, eylemleri reddetmeme yoluna giderek, terör örgütünü destekleyen açıklamalarda bulunmuştur. Bazı kimselerin aynı anda hem Batasuna'ya hem ETA'ya üye oldukları da ortaya çıkmıştır. Ayrıca Batasuna'nın, bölgede fazla destek bulamamasına karşın Bask Parlamentosu'na hâkim olan ılımlı milliyetçilerle sürekli işbirliğinde bulunması, İspanya Hükümeti'nin şiddeti körükleyen radikalleri engellemesini zorlaştırmıştır.¹⁹ Batasuna ile mücadelede Parlamentonun ve İspanyolların çoğunun desteğini arkasına alan İspanya Hükümeti, Batasuna Partisi'ni kapatma gerekçesi olarak, parti yöneticilerinin 2002 yılında açık ve örtülü olarak şiddeti destekleyen eylemlerini göstermiştir.²⁰ Örneğin, Batasuna'nın üst düzey yöneticileri, ölümlerle sonuçlanan bombalama eylemlerini kınamadıkları gibi, bu eylemlerden zarar görenler ve onların ailelerine yardım etmeyi de reddetmişlerdir. Bir parti sözcüsü "Partinin ETA'nın gerçekleştirdiği ölümlü eylemleri durdurmasını istemediğini" açıklamıştır. Başka bir sözcü Partiler Yasası'nda yapılan değişikliklerin, siyasi

¹⁶ Turano, s. 731.

¹⁷ *Neue Zürcher Zeitung*, "Das Verbot der ETA-Partei rückt näher: Spaniens Parteiengesetz mit Terrorismus Paragraphen", 06.06.2002, Nr. 128.

¹⁸ Short Vicky, "Spanish government moves to ban Basque separatist party" [2], 17 Ağustos 2002, <http://www.wsws.org/articles/2002/aug2002/eta-a17.shtml> (erişim tarihi: 5 Mart 2008).

¹⁹ Ayres Thomas, "Batasuna banned: the dissolution of political parties under the European Convention of Human Rights", *Boston College International and Comparative Law Review*, Vol. 27, Is. 1, 2004, s. 101.

²⁰ *Economist*, "Batasuna Banned: A mistake, even though ETA's political party deserves no sympathy", 31.8.2002, Vol. 364, Is. 8288.

amaçları gerçekleştirmek üzere terörist eylemde bulunmayı açıkça haklılaştırdığını ve meşrulaştırdığını dile getirmiştir. Aynı sözcü geçmişteki ve gelecekteki şiddet eylemlerinin sorumlusu olarak Başkan Aznar'ı göstermiş ve Batasuna'nın kapatılmasına yönelik baskılar sona ermedikçe, şiddetin durmayacağını açıklamıştır. Parti yöneticileri hüküm giyen terörist militanları açıkça övmüş ve onları "siyasi hükümlü" olarak nitelendirmiş; ölen teröristlere saygı duyduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca terör eylemlerine karışmış olan ETA militanları, Batasuna'nın yönetim kadrosunda, seçim listesinde, parlamento ve belediye gruplarında yer almıştır.²¹

Batasuna Partisi'nin yasaklanması yönündeki bu girişimin ardından özellikle Milliyetçi Bask Partisi (PNV), parlamenterlerin önergesini ve yargıç Garzón'un kararını tartışma konusu yapmıştır. Tartışılan ve eleştirilen konuların başında ise, Siyasi Partiler Yasası'nda yapılan değişiklikler gelmektedir. Yöneltilen eleştirilerden birkaçı şöyle sıralanabilir: Bir kere demokratik bir hak olan örgütlenme ve ifade özgürlüğü ihlal edilmiştir. İkinci olarak, yapılan değişiklik doğrudan ETA'nın siyasi kanadı olarak bilinen Batasuna Partisi'ni yasaklamayı amaçlamıştır.²² Üçüncüsü, bu değişikliklerle "şiddet kullanımına yardım eden, herhangi bir üyesi veya aday terör eylemlerinden dolayı cezalandırılmış olan, demokrasi ilkelerine ve anayasal değerlere saygı göstermeyen, özgürlükler rejimini yıkmayı veya bozmayı amaçlayan ve demokratik sistemi yıkmaya veya etkisiz hale getirmeye teşebbüs eden" herhangi bir parti yasaklanabilecektir. Yine, "siyasal emellerine ulaşmak üzere kin, nefret ve sosyal çatışmayı körüklemek veya kolaylaştırmak" partinin yasaklanması için yeterli görülmüştür.²³ Yeni yasayla kabul edilen bu hükümler, bireylerin yeni parti kurmasını engelleyeceği gibi aynı zamanda Anayasa'nın 25. maddesine aykırılık oluşturmakta yeni anayasal sorunlar ortaya çıkarmaktadır.²⁴ Başkan Bush'un "terörizmle mücadelede" en ateşli destekçilerinden biri olan Aznar'ın öncelikli hedefi, kuşkusuz ETA'dır. Hükümete geldiğinden beri ETA'yı ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. 1998 yılında ETA'nın, hükümetle görüşmeleri kolaylaştırmak için tek taraflı ilan ettiği ateşkesi reddetmiştir. Bu yasa değişikliğiyle birlikte Aznar, ETA'nın siyasal sesini de kısmayı amaçlamaktadır.²⁵

Rosenblum'a göre, Batasuna'nın, ETA'nın eylemlerini kınamaması, terör eylemlerini meşrulaştırması olarak değerlendirilmiştir. Acaba sessiz kalmak kabullenmek sayılabilir mi? Eğer kınamama meşrulaştırmayı sağlıyorsa,

²¹ Ayres, s. 109.

²² Short, Vicky; "Spanish government moves to ban Basque separatist party" [1], 13 Mayıs 2002, erişim adresi: www.wsws.org/articles/2002/may2002/basq-m13.shtml, (erişim tarihi: 11 Mart 2008).

²³ Short, Vicky; "Spanish government moves to ban Basque separatist party" [1], 13 Mayıs 2002, erişim adresi: www.wsws.org/articles/2002/may2002/basq-m13.shtml, (erişim tarihi: 11 Mart 2008).

²⁴ Short, Vicky; "Spanish government moves to ban Basque separatist party" [1], 13 Mayıs 2002, erişim adresi: www.wsws.org/articles/2002/may2002/basq-m13.shtml, (erişim tarihi: 11 Mart 2008).

²⁵ Short, Vicky; "Spanish government moves to ban Basque separatist party" [1], 13 Mayıs 2002, erişim adresi: www.wsws.org/articles/2002/may2002/basq-m13.shtml, (erişim tarihi: 11 Mart 2008).

meşrulaştırma destek anlamına gelmekte midir? Yazara göre, kınamayı reddetme İspanyol Mahkemesi tarafından yeterli bir neden olarak görülmedi ve bu nedenle Batasuna'nın ETA'nın finansal ve lojistik destekçisi olduğu yönünde kanıtlar toplandı. ETA, Batasuna'yı demokratik sistemin sağladığı imkânlardan (hazine yardımı, kamu vakıfları, serbest seçim kampanyaları vs) yararlanmak amacıyla kullanmıştır.²⁶

VIII- Batasuna Partisi Hakkındaki Yasaklama Kararı

Kapatma usulü tam olarak uygulandığında normal koşullarda işlemlerin birkaç ay sürmesi gerekirken; Şili diktatörü Augusto Pinochet'in de yargılamasını yapan tecrübeli yargıç Baltasar Garzón partinin faaliyetine son vermek için bir an önce harekete geçmiştir.²⁷ Yargıç Garzón, dört yıllık araştırma sonucunda ETA'nın 3391 terör eyleminde bulunduğunu, bu eylemlerde 2367 kişinin yaralandığını ve 836 kişinin öldüğünü, ayrıca gençlik gruplarının 3761 sokak eylemi gerçekleştirdiğini tespit etmiştir. Yargıç Garzón, Batasuna ile ETA'nın aynı örgüt olduğu kararına vardıldıktan sonra, eski yöneticilerin en az üç yıl boyunca her türlü siyasal eylemde bulunmalarını men etmiş; partinin her türlü miting ve gösteride bulunmasını yasaklayarak, Batasuna'nın yasaklanmasına karar vermiştir.²⁸ Garzon'un verdiği kararda, Batasuna'nın ETA'nın terörist eylemlerine arka çıkmasının ve İspanya halkının ETA'ya karşı kırk yıllık mücadelesinin etkili olduğu söylenebilir.²⁹

27 Ağustos 2002 tarihinde Bask Bölgesi yerel polisi, Batasuna'nın Bask Bölgesi'ndeki bütün bürolarının kapatılmasını sağlamıştır. Elektrik, su ve telefon şirketlerine parti bürolarına hizmet sağlamaması için talimat verilmiştir.³⁰ Partinin bürolarının yanında, web sitesi, çeşitli şirketler ile ETA'yı finanse ettiği iddia edilen 70'ten fazla lokal kapatılmıştır. Partinin nakit dâhil bütün malvarlığının devlet hazinesine geçmesi kararlaştırılmıştır.³¹ Yargıç Garzón, terörizmle uzun soluklu mücadelenin sonunda Batasuna Partisi'nin 23 milyon dolarlık mal varlığına el koymuştur. Doğrudan ETA'nın yönetiminde olan veya ona finansal destek sağlayan barlar dâhil, işyerleri kapatılmıştır.³²

²⁶ Rosenblum, Nancy L.; "Banning Parties: Religious and Ethnic Partisanship in Multicultural Democracies", The Journal of Law and Ethics of Human Rights, Vol. 1, 2007, s. 46.

²⁷ Economist, "Batasuna Banned: A mistake, even though ETA's political party deserves no sympathy", 31.8.2002, Vol. 364, Is. 8288.

²⁸ Short, Vicky; "Spain to outlaw Basque nationalist party", 16 Eylül 2002, www.wsws.org/articles/2002/sep2002/basq-s16_prn.shtml (erişim tarihi: 15 Temmuz 2006).

²⁹ Sawyer, K.A.; "Rejection of Weimarian Politics or Betrayal of Democracy?: Spain's Proscription of Batasuna under The European Convention on Human Rights", American University Law Review, 2003, Vol. 52, Is. 6, s. 1546.

³⁰ Economist, "Batasuna Banned: A mistake, even though ETA's political party deserves no sympathy", 31.8.2002, Vol. 364, Is. 8288.

³¹ Short, Vicky; "Spain to outlaw Basque nationalist party", 16 Eylül 2002, www.wsws.org/articles/2002/sep2002/basq-s16_prn.shtml (erişim tarihi: 15 Temmuz 2006).

³² Golden, Tim; "Buoyed by World's Focus on Terror, Spain Cracks Down in Basque Region", The New York Times, 29 Ağustos 2002.

Batasuna Partisi'ne mensup olan, altmış tane şehir ve kasabanın belediye başkanlarının görevi sona ermiştir. Bununla birlikte, üst düzey yüzlerce yöneticinin görevlerine parti üyesi olarak değil; bireysel olarak devam etmesi kararlaştırılmıştır. Eski yöneticilerin parti adına konuşmaları veya milletvekillerinin parlamento grubu oluşturmaları kesinlikle yasaklanmıştır. Batasuna'nın başka bir isimle yeniden kurulmaması için, parti tarafından daha önce kullanılmış isimler ve partiyle ilgili olan bütün dokümanlar polis marifetiyle mahkemeye getirilmiştir.³³

Yargıç Baltasar Garzón'un, Partiler Yasası'nda değişiklik yapılmadan önce Batasuna Partisi'nin bütün faaliyetlerini geçici olarak durdurmasından sonra, İspanya Yüksek Mahkemesi (Tribunal Supremo), 28 Mart 2003 tarihli kararıyla³⁴, Bask bölgesinin bağımsızlığını sağlamayı amaçlayan Batasuna Partisi hakkında, terör örgütü ETA'yı desteklediği gerekçesiyle 2 yıl süreyle siyasi faaliyet yasağı kararı almıştır. Kararın gerekçesinde Yüksek Mahkeme, partilerin hukuk devleti ve temel haklara saygı göstermek zorunda olduklarını, amaçlarına başkalarının temel haklarını sınırlandırarak veya şiddete başvurarak değil, ancak hukuk devleti ve temel haklara saygı çerçevesinde ulaşabileceklerini belirtmiştir. Yüksek Mahkeme'ye göre, terörizmi destekleyen ve onaylayan bir parti, başkalarının temel haklarını ihlal etmek için anayasanın tanıdığı geniş faaliyet alanından yararlanamaz.³⁵

Bu karar daha sonra Anayasa Mahkemesi tarafından da onaylanmıştır.³⁶ Faaliyet yasağı süresi, daha sonra iki yıl daha uzatılmıştır.³⁷ Anayasa Mahkemesi, Batasuna Partisi'ni terör örgütü ETA'nın "siyasi kolu" olarak kabul etmiş ve "terör ve şiddete dayanan bir grup" olması gerekçesiyle Yargıtay'ın kararını oybirliğiyle yerinde bulmuştur.³⁸ İspanya'nın demokrasiye geçtiği 1977 yılından beri İspanya Yargıtay'ı (Tribunal Supremo), ilk defa bir partiye karşı yasaklama işlemi uygulamıştır.³⁹

IX- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Kabul Edilebilirlik Kararı

AİHM, Batasuna Partisi'nin, Nisan 2004'de İspanya hükümetine karşı yaptığı başvuruyu 11.12.2007 tarihinde verdiği kararla kabul edilebilir nitelikte bulmuştur. Batasuna Partisi, başvurusunda yasaklama kararıyla birlikte

³³ Short, Vicky; "Spain to outlaw Basque nationalist party", 16 Eylül 2002, www.wsws.org/articles/2002/sep2002/basq-s16_prn.shtml (erişim tarihi: 15 Temmuz 2006).

³⁴ Tribunal Supremo, 28 Mart 2003 tarihli karar (6/2002 u. 7/2002).

³⁵ Katharina, Pabel; "Parteiverbote auf dem europäischen Prüfstand", Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht, 63 (2003), s. 921.

³⁶ Tribunal Constitucional de España, Urteil v. 16. Januar 2004 (6/2004), BOE núm. 37. Suplemento, 12. Februar 2004, 63. Bkz. Emek, Şeyda Dilek; *Parteiverbote und Europäische Menschenrechtskonvention*, Herbert Utz Verlag, München 2007, s. 14.

³⁷ Audiencia Nacional kararı için bkz. http://www.foroermua.com/html/descargas/Auto_suspension170106.pdf; Bkz. Emek, s. 14.

³⁸ Ayres, s. 102.

³⁹ Turano, s. 730-731.

İspanya'nın AİHS'nin üç maddesine aykırı davrandığını iddia etmiştir. Buna karşılık Strassbourg Mahkemesi, başvuruyu ifade özgürlüğü (m. 10) ve örgütlenme özgürlüğü (m. 11) yönünden kabul edilebilir bulmuş, etkili başvuru hakkının (m. 13) ihlal edildiği iddiasını ise, kabul edilemez nitelikte görmüştür.⁴⁰

Batasuna Partisi, AİHM'ne yaptığı başvuruda, esas itibariyle Siyasi Partiler Yasası'nda 2002 yılında yapılan değişikliklerden şikâyetçi olmuştur. Batasuna Partisi, Katalan, Galiçya ve Bask bölgelerindeki diğer küçük sol partiler gibi, yapılan değişiklikleri "hukuk devletine doğrudan saldırı" olarak görmüştür. Başvurunun gerekçesinde Batasuna Partisi, söz konusu yasanın özel olarak Bask bölgesinin bağımsızlığına yönelik siyasi faaliyetleri yasaklamak üzere çıkarıldığını, yasanın belirli partileri bir an önce kapatmak amacıyla "muğlak, belirsiz ve karmaşık" düzenlemeler içerdiğini belirtmiştir.

Batasuna Partisi'nin avukatı Jone Goirizelaia, AİHM'nin kabul edilebilirlik kararını önemli bir adım olarak değerlendirmektedir. Ona göre, "bütün parti yasaklarının arkasında hukuki gerekçelerden çok siyasi çıkarlar bulunmaktadır."⁴¹

Gerçekten AİHM'nin, bu başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulması, ifade ve örgütlenme özgürlüğü bakımından incelemeye değer bulması önemli bir gelişmedir. Mahkeme'nin vereceği karar, demokratik değerlere ve insan haklarına aykırı faaliyette bulunan, terör örgütleriyle ilişki içinde olan partilerin yasaklanması konusunda bir dönüm noktası oluşturacaktır.

X- Sonuç

Batılı demokrasilerde, özellikle, faşizm, nasyonal sosyalizm ve komünizm gibi özgürlükçü demokrasileri temelden tehdit eden veya ortadan kaldırmayı amaçlayan totaliter akımlar ve şiddeti siyasal bir yöntem olarak benimseyen siyasal hareketler karşısında, bu görüş sahiplerinin düşünce ve örgütlenme özgürlüklerini yasaklamayı amaçlayan ve militan demokrasi olarak adlandırılan bir anlayışın bulunduğu bir gerçektir. Bu doğrultuda Federal Alman Anayasa Mahkemesi tarafından, 1952 yılında Sosyalist Reich Partisi ve 1956 yılında Alman Komünist Partisi kapatılmıştır. O tarihten bugüne, 2000'li yıllardaki, İspanya'daki ETA terör örgütü ile organik bağı bulunan Batasuna Partisi hariç, Batılı demokrasilerin hiçbirisinde siyasal parti yasaklamasına rastlamak mümkün değildir.

Siyasi partilerin yasaklanması oldukça ağır bir yaptırımdır. Bu nedenle demokrasilerde bu yaptırıma, ancak istisnai hallerde ve birtakım ağır şartların gerçekleşmesi halinde izin verilmektedir. İspanya'da Batasuna Partisi'nin

⁴⁰ AİHM Kararı, 11.12.2007, Başvuru No: 25803/04, 25817/04, Batasuna and Herri Batasuna v. Spain (Kabul Edilebilirlik Kararı).

⁴¹ "askerinnar: Batasuna klagt gegen Spanien", <http://de.indymedia.org/2007/12/203234.shtml?print=on>.

yasaklanması bunun bir örneğini oluşturmaktadır. Batasuna Partisi'nin yasaklanmasının temelinde, Bask bölgesinin bağımsızlığı için mücadele veren, ayrılıkçı terör örgütü ETA'nın siyasi kolu olan ve onunla ortak bir strateji izleyen, şiddet ve terörü destekleyen ve doğrulayan, özgürlükçü demokratik hukuk devletine saygı göstermeyen bir partinin yasaklanmasının gerekli olup olmadığı sorunu yatmaktadır. İspanya Yüksek Mahkemesi'ne göre, terörizmi destekleyen ve onaylayan bir parti, başkalarının temel haklarını ihlal etmek için anayasanın tanıdığı geniş faaliyet alanından yararlanamaz.

